

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOSZMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, CZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DEZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Hídeve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

Tartalom: Az „Eötvös-alap“ ügyéhez. Fazakas József. — A kolozsmegyei tanítótestület által a II-ik orsz. tan. gyűlésre ajánlott tételek: I. Mit tehet a tanító és az iskola a népnél elterjedt iszákosságnak, különösen a mértéktelen pálinka-ivásnak meggyógyítására. II. A népiskolai és ifjusági játékok. — Tapasztalatok a nevelés-oktatás köréből. Hajtman Pál. — Tárca: A humor. Boga Károly. — Szemle: A tanulók túlterheléséről Skociában. A 25-ik egyetemes német tanítógyűlés. Angliából. Irodalom: „Magyar diszitési motívumok a székelyföldön.“ Irta Huszka József. — Egyesületi közlemények: Jelentés a kolozsmegyei tanító-testület könyvbíráló bizottságának két évi működéséről. Staudner Gyula — Tudósítás a b. hunyadi tanítói körnek f. május 26-kán tartott gyűléséről. (bly.) — Vegyesek.

Az „Eötvös-alap“ ügyéhez.)*

A III. egy. tanítógyűlés végrehajtó-bizottsága f. évi pünkösdi nagygyűlésén kimondta végre valahára, hogy kész átadni az orsz. tanítói képv. közgyűlésnek az Eötvös-alap feletti további intézkedést.

Erre valóban nagyon is nagy szükség volt már, mert azon közönyösség, melylyel a tanítóóság ezen intézményt az újabb időben fogadta, nagyrészen épen a végrehajtó-bizottság töprengésének tulajdonítható.

Nem vonjuk kétségbe a végrehajtó-bizottság felfogásának nemes voltát, midőn kétszer is meggondolódónak tartotta, hogy kinek engedi át a gondozására bízott drága kincset; meg vagyunk győződve, hogy nem kicsiny harcot kellett vívnia lelkiismeretével, midőn hite szerint a formalis igazságot fel kellett áldoznia, hogy a dolog lényege meg legyen mentve.

De örvendünk, hogy az elhalasztás így ütött ki, nemcsak az ügy érdekében, hanem a végrehajtó-bizottságért magáért is. Eddig a végrehajtó-bizottság csak önmagával tépelődött s mentséget találhatott abban, hogy jót akart. De a további ellentállás megváltoztatta volna a helyzetét azon nagy felelősség által, mely ön maga, az összes tanítóóság s egész haza részéről reá s egyedül csak is reá nehezedett volna, a miatt a sok anyagi s erkölcsi veszteség miatt, melyeket az orsz. tan. képv. közgyűléssel s az összes tanítóóság óhajlásával való további ellenkezés vont volna maga után.

*) E véleményt a kolozsmegyei tanítótestület választmány a f. év május hó 23-án tartott gyűlésében magáévá tette.

Szerk.

A végrehajtó-bizottság azon ténye által, hogy engedett újabb érdemet szerzett magának azon régiebbekhez, melyekkel a tanítóóság közbizodalját annak idején megnyerte volt.

Az átadás szükséges volta tehát ki van mondva, csak a módokat kell megállapítani. Erre a célra küldötte ki a végrehajtó-bizottság az új ötös bizottságot.

Megnyugvással nézünk a két ötös bizottság, t. i. az orsz. tan. képv. közgyűlési s a végrehajtó bizottság ötös bizottságai munkálata elé s azon édes reményben élünk, hogy kifogják találni azon utat-módot az átadásra nézve, mely a kormányt, az orsz. tan. képv. közgyűlést, az összes tanítóóságot s az Eötvös-alap tulajdonosait, részvényeseit, alapítóit megnyugvásra fogja vezetni.

Annyit előre is képzelünk, hogy az ötös bizottságok nem fogják megnehezíteni az ügy békés elintézését az által, hogy az átadást igen sok feltételhez kössék. S a dolog lényege egy pár elvi kijelentéssel teljesen biztosítva van; a részletekbe avatkozás eltérő nézeteket vonhatna maga után.

Igénytelen nézetünk szerint csakis a következő kérdést kellene intézni a tulajdonosokhoz, legyenek azok részvényes vagy másként gyarapító testületek vagy egyesek:

Átadja-e a III. egy. tanítói gyűl. végrehajtó bizottsága az Eötvös-alapot, minden további egyet. tanító gyűlés nélkül, a II-ik orsz. tan. képv. közgy. rendelkezése alá a következő feltételek mellett:

1. Az orsz. tan. képv. közgyűlés módját találja annak, hogy az alap ügyéhez csak olyanok szólhassanak, a kik az alapot vagy mint alapítók vagy más részvényesek gyarapították s gyarapítják.

2. Az orsz. tan. képv. közgyűlés gondoskodjék arról, hogy az alapítók, részvényesek, tulajdonosok akár személyesen, akár képviselőik által beleszólhassanak az alap ügyébe.

3. Az alap sem egészben, sem részleteiben, addig is, míg a részvényesek az alapszabályokat módosítják s általában az alapról rendelkezének, eredeti céljától el nem térítetik.

4. Az alap folyvást az alkotm. m. kir. vall. és közokt. miniszter főfelügyeletete alatt áll.

Ennél több feltételt előre kikötni nem látnók célra-vezetőnek, mert az alapot az orsz. tan. képv. közgy. útján, illetőleg a közgyűlés szervezetének csekély változtatásával magában az orsz. tan. képv. közgyűlésben amúgy is a tulajdonosok, illetőleg azoknak képviselői veszik át, kiknek kezét az alapszabályoknak a szükség igényei szerint való módosításában előre megkötni szükségtelen, talán épen hátrányos lehetne.

A fent megemlített kérdésre illető feltételeivel a szavazatokat a részvényesektől összegyűjtenék a tanító-testületek, a hol ilyenek léteznek; egyebűn beküldenek magok a részvényesek.

Semmi kétségünk nincs, hogy eképen minden részvényes az átadás mellé fog szavazni. Ez aztán teljesen meg is nyugtathatja a végrehajtó bizottságot, mert hiszen érettkorú önálló tulajdonosoknak fogja birni írásbeli nyilatkozatát fedezetül minden bárhonnán jöhető támadás ellen.

Az alapszabályok gyökeres átalakítása nézetünk szerint nem ezen átmeneti időre való s a tanító-testületek hevenyészett tárgyalása által nem sokat nyerne annyival inkább, mert a tanító-testületek tulajdonképen mint ilyenek csakis annyiban szólhatnak jogosan a kérdéshez, a mennyiben részvényesek s az alap részvényes tagjai közé tartoznak. Aztán feltéve, hogy minden tanító-testület részvényes, akkor is fenmaradna még azon hiány, hogy sok olyan tagja lehet az alapnak, a ki most nincs tanító-testületben s az ilyen nem érvényesíthetné beleszólási jogát az alapszabályok módosításánál.

Arra, hogy az Eötvös-alap szerves összeköttetésbe jöjjön az orsz. tan. képv. közgyűléssel, nem sok változtatást kell tenni a mostani alapszabályokon. Ez könnyen keresztülvihető, csak az orsz. tan. képv. közgyűlés alkalmazkodjék egy kicsinyt olyan formán, hogy az orsz. tan. képv. közgyűlésen ne legyen egy tag is a ki az Eötvös-alapnak nem részvényese.

De ez a jövő dolga. Ezt most a legközelebbi gyűlésre nehezen lehetne keresztülvinni; azért az Eötvös-alap szabályainak gyökeres átalakításon átmenni most nem lehet.

Nem is olyan égetően szükséges ez most. Tegyük meg csak a tanító-testületek lelkiismeretesen azt, a mit

az Eötvös-alap mostani szabályai megengednek s kötelességökké tesznek; bizton nézhetünk a jövő elébe, az alap virágzásnak fog indulni.

Fazakas József.

A kolozsmegyei tanítótestület által a II-ik országos tanító-gyűlésre ajánlott tétélek.

Mit tehet a tanító és az iskola a népnél elterjedt iszákosságnak, különösen a mértéktelen pálinkaivásnak meggátolására?

A „Néptanítók lapja“ mult 1882-ik évi deczember 2-án kelt 48-ik száma a vallás és közoktatási Miniszter ur ő nagyméltóságának egy körrendeletét közli, melyben a királyi tanfelügyelőségek útján a tankerületek összes néptanítói felhivatnak arra, hogy a népet rosz és káros szokásainak elhagyására buzdítsák, a gyermekeket pedig a mértéktől óva-intsék. s így a veszedelmes pálinkaivás bűnének terjedését legalább a jövő nemzedékre nézve korlátozzák.

Népnevelésügyünk e nagyfontosságú kérdését a kolozsmegyei tanítótestület központi köre folyó év február 22-én tartott gyűlésében eszmecsere tárgyává tévé; alapul vette Paal Ferenc képezdei igazgató urnak „Az iszákosság mint a nép nyomorának egyik oka“*) ezimen felolvasott értekezését s ennek záradékát képező vitatételeit. Egyletünk központi választmánya vidéki köreit is felhívta ugyan a tétel tárgyalására, de az ügyet oly fontosnak tartja, hogy a folyó évi június 2-án tartandó közgyűlésében indítványozni fogja, miszerént a folyó évi augusztus 20-án megnyitandó képviselői országos tanítógyűlés előkészítő bizottsága is kéressék fel, hogy az országos tanítógyűlés elébe terjesztendő tárgysorozatba a fennebb körvonalozott tételt is felvenni méltóztassék.

Azon kedvező esetre, ha tantestületünk ajánlata elfogadtatik, bátorkodunk az előkészítő bizottság munkálatának megkönnyítése céljából a nevezett értekezésnek egy példányát ide mellékelni, s az előkészítő bizottság becses figyelmét az értekezés 27-ik lapján kezdődő három utolsó levelében foglalt vitatételekre s a rájuk vonatkozó indokolásra tisztelettel felkérni.

E vitatételekben a tanító munkássága a mellett, hogy a kérdéses tárgyban oktat és felvilágosít, még arra is fel van hívva, hogy igyekezzék módot és eszközt találni arra, hogy községében olyan intézmények jöjjenek létre, melyek a népet a korcsmától elvonják s nemesebb időtöltésre szoktatják. Ilyeneknek tartja tantestü-

*) Megjelent lapunk f. évi 6- és 7-ik számában, továbbá különnyomatban is. Szerk.

letünk is azokat a multságokat és társulatokat, a melyek az értekezés 31-ik lapján a 3-ik és negyedik pont alatt felhozatnak és ajánlatnak.

Vajha sikerülne az országos tanítógyűlésnek általános érdeklődést kelteni e tétel iránt, és sikerülne módját találni, hogyan lehetne a nép közt nemesebb és szellemesebb multságokat honosítani meg, s ezáltal elvonni az egészség és erkölcsrontó korcsmai tivornyáktól és nyerészkedő kártyajátékoktól.

A népiskolai és ifjusági játékok.

A játéknak, mint nevelési eszköznek fontossága régóta el van ismerve az általános paedagogiai irodalomban. Megfelelő méltatását látjuk a nevelési gyakorlatban, úgy a régi, mint a mai mivel nemzeteknél. Az ó-kor klasszikus népe, a görögök, nemcsak az ifjuság nevelésében adtak, a tulajdonképeni tornagyakorlatok mellett, a játéknak kellő szerepet, hanem egyszersmind azokat a közerkölciség, nemzeti élet és fajösszetartás érzetének ápolására egyik leghathatósb eszközü tekintik.

Korunkban a nagy német nemzet az, mely a mellett, hogy a legtöbb és a legjobban berendezett tornahelyiségekkel rendelkezik, rendes tárgyává tevén a különböző iskoláknak a tornaszatot is, másfelől az ifjusági játékoknak egész kis irodalmát teremtette meg. Egyik fő törekvésnek látszik itten az, hogy a kettő, t. i. a tornaszat és játékok között a kölcsönös vonatkozást kitüntesse, köztük összhangzatot hozzon létre. Az elvi megállapodások létesítésében élénken közreműködnek e tekintetben magok az illetékes kormányok is. Ismeretes dolog mennyire szereti az angol nép apraja, nagyja, szegénye, gazdaga a férfias, testedző és léleknevesítő játékokat. A kis Schweiz minden valamire való falusi korcsmája mellett ott találjuk a tekepályát és birkozó tért, mint a nép, s különösen pedig az ifjuság ügyessége s ereje mérközésének alkalmas eszközét.

Hazai paedagogiai irodalmunk, mely részben még mindig a keletkezés bajaival küzdök, eddig alig foglalkozott a játékok kérdésével. Sőt az iskolában magában sem látunk azoknak elég tért és alkalmat engedve; úgy hogy a mi a játékok számát, a gyermekek játszani tudását illeti, haladás helyett a régi viszonyokhoz képest inkább visszaesést tapasztalnak sokan. Nem ritkán hangzik ezért egyes illetékes egyének részéről azon panasz: hogy a mostani gyermekek, növendékek és ifjak nem is tudnak már olyan józúen és kedvvel játszani, mint a régiek. Ennek oka egyrészt azon némileg lábrakapott ferde nézet is, hogy hiszen ott van a heti pár órai tornaszat, eléggé kiugrállhatják magukat akkor a gyermekek, ruhát is eleget szaggathatnak; az iskola pedig különben is a tanulás, nem pedig a játszás helye. Talán okolhatnók némileg azon körülményt is, hogy egyes tanítók nem méltányolják kellően a gyermeki játékok nevelői hatását, nem nyújtanak elég módot

azoknak a gyermekek között meghonosodására, sőt a helyett, hogy ők maguk is itten-ottan növendékeik közé elegyedve, azok játszási kedvét éleszténék, még rossz szemmel nézik a gyermekek természetes játékkedvét és hajlamát.

Közoktatási kormányunk közelebről körrendeletileg hivta fel az ország illetékes egyházi hatóságait és iskolai közgeit arra, hogy gondolkoznának alkalmas eszközök és módokról, a népünk között mind inkább elharapodó iszákosság megszüntetésére.

Ezen kérdést annak idején a kolozsmegyei tanító testület is tárgyalta, s azon véleményben van, hogy a nép iszákosságának s az ezzel együtt járó, részint ebből folyó dúrva, faragatlan duhajkodásnak és sokszor egészen állatias virtuskodásának saját és mások egészsége és épsége rongálásának oka némileg abban is keresendő, hogy nemesebb irányú szórakozásokat egészséges és a férfiaság határát át nem lépő erő kifejtési eszközöket és módokat nem ismer.

Az iskola az életnek lévén hivatva nevelni, tanítótestületünk szükségesnek látná, hogy egyfelől paedagogiai irodalmunk nagyobb mértékben foglalkoznék a gyermeki és ifjusági játékok kérdésével, másfelől pedig maga az iskola is több tért és alkalmat nyújtana alkalmas játékoknak a gyermekek között meghonosodására; tekintettel lévén azon körülményre is, hogy különösen a felsőbb osztályok oly játék-nemekkel is megismerkednének, melyeket magokkal vihetnének ki az életbe is.

Ennek eszközülhetésére előbb saját nemzetünk népünk játékanyagát kellene számba vennünk s a mellett és azután felhasználni más nemzetek játéknemreit is, meghonosítani törekedvén azokat ezek közül, melyek népünk körülményével, természetével inkább összhangzani látszanának.

A kérdés felett behatóan gondolkozni első sorban a hazai tanítóóság hivatása lévén, ide vonatkozólag a kolozsmegyei tanítótestület a következőket bátorodik figyelmébe ajánlani az országos tanítói képviselői közgyűlésnek:

1. Találjon ez módot arra, hogy az ország egyes vidékein szokásos s úgy egészségi, mint erkölcsi szempontból czélszerűnek mutakozó gyermeki és ifjusági játékok összegyűjtessenek.
2. Eszközölje az így begyűlendett játékanyagának szakértői bizottság által történő megbirálását s az ez alapon alkalmasnak bizonyult játékoknak feldolgozását, rendezését és kiadását.
3. Evvel kapcsolatosan és a mennyiben szükségesnek mutakoznék, tegye lehetővé olyan idegen, de különösen német és angol játékoknak irodalmunkba s ez úton az életbe áttöltését, melyek a mi népünk körülményei-, természet- és jellemének leginkább megfelelői látszanak.

4. Mindezeknek megvalósíthatására nyerve meg az országos tanítói gyűlés a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak úgy erkölcsi, mint anyagi támogatását, minélkül az ügy érdemleges megoldása alig volna lehetséges.

Tapasztalatok a nevelés-oktatás köréből.

A kik a jót magáért a jóért szeretik, s szívök őszintén dobog az emberiség boldogításáért, s egy kis-paedagogusok is, gyakran adnak kifejezést azon óhajjuknak: vajha a tanulógyermek is a jót magáért a jóért ne jutalom, vagy kitüntetésért szeretné; a szorgalmat hasznáért gyakorolná! Ezek szerint úgy neveljék hát a gyermeket, hogy megértse, mikép saját énjének tiszta hasznára gyűjti ismereteit és saját jövőjéé boldogságán munkál, midőn lelkiismerettel s szorgalmasan végzi tanítói kötelességeit. Ez mindenestre szép kívánság, de annyira eszményi, hogy még csak megközelíteni is nagy munka. Hiányzik ugyanis még az elemi iskola növendékeinél az az értelmi fejlettség, még a legkitünőbbeket sem véve ki, melyet az ily felfogás mulhatlanul feltételez. Volt alkalmam nem egyszer tapasztalni, hogy ügybuzgó s igen helyesen gondolkozó egyén nem helyes nézetet nyilvánított a dicsérés, kitüntetés esetleg jutalmazással ösztönzött szorgalmára nézve. Szerinte nem valódi érdem az így előidézett szorgalom. Igaz lehet, nem vitatom; annyi azonban tény, hogy a szorgalom főképp az akarat kifolyása, s így a kitünő szorgalom erős akaratot igényel. Mivel pedig az emberrel ki nem fejtett, tehát szunnyadó tehetségek születnek, a nevelőnek jut a nemes hivatás ezen alvó erőket életre hozni, kifejteni s helyes működésre vezetni. Az eszköz, melylyel azt teheti, sokféle. Hogy pedig valamely gyermeket szorgalomra, munkásságra gerjesztünk, erre nézve akaratérőt kell kifejtenünk; ezt pedig csakis nemes eszközökkel érhetjük el. Tapasztalatok bizonyítják, hogy dicséret, kitüntetés avagy jutalmazás gyakran a legszebb sikerre vezették a lelkes fáradozt. Nem tagadható azonban, hogy megannyi rosznak hintették el magvait épen a fentebbi eszközök. Ajánlatos tehát itt érett megfontolás, világos tudata a cselekvénynek, s eléggé nem ajánlható nevelői tapintat s így egész bizonyossággal állítható, hogy a dicsérés, kitüntetés és jutalmazás, mint rendszeres eszközök az akarat fejlesztésében a legsikeresebb szolgálatot teendik.

Ezen állítással szemben ki merné annak megbizonyítását megkísérteni, hogy a középiskolák és tanítóképző intézetek fejlettebb és értelmesebb növendékei is nem ambícióból, vagy az év végén nyerendő érdemjegyekért, némely esetben jutalomért szorgalmassak? Tapasztalatokat magunkról szerezhetünk.

Sok esetben az egyik tanítványnak juttatott dicséret egy másikra nézve határozottan büntetés. Ha ki-

tüntetésül némi tisztelettel vagyunk azon tanítványaink iránt, kik bizonyos kötelességeiket lelkiismeretesen végezték, úgy hármaz czélt érünk el: 1-ör további kitarító munkára buzdítjuk a szorgalmast, 2-ör vágyat ébresztünk a kevésbé szorgalmasokban elérni azt, miben őket nem részesítettük, 3-ör rávezetjük tanítványainkat arra a tudatra, hogy: a ki kötelességeit hiven és pontosan teljesíti, megérdemli, s meg is nyeri az emberek tiszteletét. Azonban az eddig ismert neveléstanítási eszközök, melyek annyi jeles paedagog tisztító készülékén mentek keresztül, majdnem kivétel nélkül eltörpülnek a szeretet mindenhatósága előtt. Ezen isteni érzés, hiven eredetéhez, valóban csodadolgokat mivel sok esetben még ott is, hol más nevelési eszközt alig ismernek. Mennyivel hatalmasabb ez a tanító birtokában, ki szép hivatásának tiszta tudatában még kellő képzettséggel és a nevelés-oktatás többféle eszközeivel is rendelkezik.

Volt tanítványom, ki a legnagyobb téltlenségéből vetkőzött ki; nehéz felfogása daczára kitünő szorgalommal tanult, pedig az év elején sirva kérte szülőit, hogy már ne adják többé iskolába, mert ő nem bír tanulni mint a többiek, továbbá sok haszontalanságaival fölhagyott azon egyszerű okból, mert a részemről tapasztalt gyöngédséget határtalan ragaszkodással viszonozván, legfőbb örömét találta abban, hogy megelégedésemet minden tekintetben kiérdemelje. Szeretetteljes útasításaim nyomán láthatólag s szokatlan erővel küzdött hibái ellen, s boldog volt, ha látta, hogy szeretettel vagyok iránta. Ilyen növendékem kisebb-nagyobb mértékben több is volt. Beismerem azonban, hogy fölötte nehéz munka volna, ha minden tanítványt ily különös gonddal ápolván, kellene javulásra bírni, szorgalomra serkenteni, ámbár, hogy e munka eredménye kedves örömeket szerez. Törekedjék csak a tanító minden esetben gyöngédnek — bár szigorúsággal párosulva is — lenni, igyekezzék tanítványaival úgy bánni, hogy azok magukat a tanító által őszintén szeretve lássák: bizonyára tapasztalni fogja, hogy hasonlíthatatlanul könnyebb munkája lesz, és sokkal több örömet talál azon rögs pályán, melyről kevés hivatásérettel bíró kollégáink mindegyre azt kiáltják a világ fülébe, hogy a kit az isten meg akar verni, azt erre rendeli. Én nemcsak nem osztom e nézetet, de merőben kárhoztatom az ily nagy hangú, de kevés értelmű kifakadásokat. Szerintem a tanítói pálya kellő hivatásérettel s tehetséggel annak betöltésére nemcsak legmagasztosabb, mit már régen megirtak jelesb paedagogusok, de legtöbb örömet is termő; a lélek legtöbb gyönyört ezen a pályán találhat. Tagadhatatlan azonban, hogy sült galamb alakjában, mese-szerűn nem fog az kínálkozni, s olykor mint a rózsa, tövisek közé van rejtve, de sohasem hozzáférhetlen. Kimerem tehát mondani, hogy a kik csak küzdelmet, győtrődést és nyomort találtak tanító vagy nevelő állásukban, azok nem erre a pályára valók s ilyen nevelőktől őrizze meg az isten, mind az én mind más szülők gyermekeit.

Ezen — tanítói életemben gyökerező, s megdönt-
hetetlen elveim igazolására ide igtatok küzdelmes, de
gyönyörrel teljes pályámon szerzett néhány tapasztalatot,
hátha használhatók velők, vagy legalább hasznos elmél-
kedésre nyujtok alkalmat.

1. A paedagogia helyes eljárásnak tartja az isko-
lás gyermekek nagyobb vétségei alkalmával ennek szü-
lőit az elkövetett hibáról, az erre kiszabott büntetésről
írásban értesíteni, mintegy a gyermeket így is bünte-
tendő; más célja pedig, hogy a szülők a tanítóval kar-
öltve munkáljanak a vétkes gyermek javításán.

Egy tanító egyik tanítványának szülőit, kiket ér-
telmes és mivel embereknek ismert, írásban értesítette,
hogy N. nevű fiuk nagyobb erkölcsi hibát követett el
öntudatosan, akarattal, melyért az iskolateremben a déli
órákban fenmarasztatott éheztetéssel, s a játéktól ne-
hány napig eltiltatott. A megbüntetett fiu 13 éves volt.
Délben a vétkesnek ebédet hoztak, de a tanító nem en-
gedte átadni. Eddig csak az anya tudta a dolgot és
rosszalta; jött azután az apa, ki az értesítéskor nem
volt hon. Ez nem csak egyszerűen rosszalta a lelkiismer-
etes tanító helyes és jóakarátú eljárását, de sértést ta-
lált az értesítésben. Mit tett? A vétkes gyermek előtt
gyalázta annak tanítóját s szidalmazta, mondván: „Nem
tételeztem volna fel ezen miveletlenséget, gorombaságot
róla.“ Ez volt az ügybuzgóság jutalma. Ezeket a ta-
nító egy kollégájától tudta meg, kinek a szülők a dol-
got panaszolták. — Mit tegyen a tanító, mikor tekin-
télye a gyermek előtt ily durva módon megtámadtatott?
Emberi méltóságát, tanítói tekintélyét most kénytelen
láthatóvá, érezhetővé tenni. Legyen a tanító tekintélyt
parancsoló magatartással, száraz és hideg a gyermek-
kel szemben, ki úgy is büntetés alatt áll. Némelyek
azt állítják, hogy a tanítónak mindezt tudnia és látha-
tólag érezni nem szabad, s a kérdéses gyermekkel an-
nál szelidebben, nyájasabban kell bánnia. Ezt én hatá-
rozotlan rosszallom, mert a gyermek — különösen ér-
telmesebb, ezen nyájaságot meghunyászkodásnak venné
a tanító részéről az ő szülőivel szemben, s otthon a keb-
lében támasztott dacz és kicsinylés tanítója iránt csak
fokozódnék és így az iskolának bizonyos körülmények

között mételye is lehetne, mely a tanító iránt a gyer-
mekek részéről szükségelt tiszteletet, becsülést, s így a
tanítói tekintélyt is tönkre tehetné. Egy ideig ne is szó-
litsa fel a leczkékből e tanítványát, de haragos és dur-
va semmi szín alatt ne legyen iránta. A többiekkel
azonban legyen nyájas és szeretetteljes. Így vélem én
ellensúlyozhatni a szülők által elkövetett ezen meggon-
dolatlanságot.

Én tehát tapasztalásból nem tartom czélszerűnek
az írásbeli értesítést általában, csak is bizonyos jól is-
mert körülmények között, midőn a nevelő nyugodt le-
het, hogy baj nem származhatik belőle. De minden eset-
ben, ha lehet, szóval értesítsünk vagy sehogy se.

2). Egy tanítótársamnak tudomására jött, hogy
egyik növendéke otthon dohányozni szokott — még pe-
dig apai engedéllyel, — sőt pipáját az iskolába is fel-
hozta, s tanuló társait tanitgatta e nemes élvezetre.
Tanítója őt ezért megbüntette, a pipáját elvette, s szí-
gorúan megtiltván neki a dohányzást, a pipát haza kül-
dötte, s értesítette a földmives szülőket a büntetésről.
Az apának sem kellett több, nosza fel a tanítóhoz kér-
dőre vonni, hogy mikép merte fiát megbüntetni, s neki
a dohányzást megtiltani, holott ő, mint apa megenged-
te azt. Röviden szólva a vége az lett a heveskedésnek,
hogy a tanító kiutasította a rakonezátlankodó föld-
mivest. E percztől kezdve gyermekét iskolába nemcsak
nem küldötte, de a tanítónak személyes ellenségévé vált,
mi falu helyen veszélyes dolog. A sors kereke fordult,
s a dolgot helyreütötte, de nem örvendetes módon. Ugyan-
is fent említett földmivesnek rövid idő múlva meggyu-
ladt csúre s gabonájával együtt elégett. A tűz honnan
eredt? a fia pipájából, ki társaival a csűrben dohány-
zott. Ez Hunyadmegyében, Rákosdon történt. A szeren-
cétlenség megtörténte után az apa fiát jól elverte s fel-
ment a tanítóhoz, kitől sirva kért bocsánatot s megí-
gérte, hogy fiát egész legénykoráig az iskolában hagy-
ja a megsértett tanító gondos kezelése alatt. Ez lega-
lább-etégtétel volt.

Hajtman Pál.

(Folyt. következik)

T Á R C A

A humor.

Homo est animal risibile.
— Risum teneatis amici!

Mi a humor?

Az aesthetikusok többször próbálták meghatározni;
meg is határozták, de csak a maguk számára, mert
a közönséges észjárásu ember, ha mindjárt százszor fog
is bele a megértésébe, még sem tudja meg apodikciez,
hogy hát voltaképen mi az a humor?

Greguss így definiálja: „Vedd elő a furcsának

(komikum) minden elemét; vegyítsd össze merészen a
kellem és fenség elemeivel; ne gondolj vele, ha magad
is nevetségessé válsz, midőn könnyezve és mosolyogva,
érzelmeskedve és okoskodva egyszerre, parányi énedet
az egész mindenség fölé állítod; rendetlen szökdeléseid a
legelevenebb összhang, rombolásaid a legdicsőbb terem-
tés. A széptan humornak nevezi ezt.“

Bérczy Károly szerint pedig: „a humor felhős bo-
rulat leple alól kisütő napsugár, mely ugyanott, a hol
a zápor csak imént sötétlen ömlött, a vidéknek majd e,

majd ama pontját helyezi mosolygó fénybe s a mindennapi élet legcsekélyebb tárgyába is lelket önt.

Mig Névy ezt a meghatározást adja: „a humor világnézet (felfogás, hangulat), melyben az egész mindenség, a véges és végtelen, a nagy és kicsiny, a nevetséges és szomorú sajátságos képbe olvad össze úgy, hogy minden negativitás és ellentét megszűnik s éppen az ellentétek összeolvadásában, a szélsőségek kibékülésében a világot örök fénybe vonó derűtség születik.”

Mások meg így definiálnak: a humor a komikum azon legmagasabb (eszményi) formája, mely nevet ugyan, az emberek balgaságain, de jóakarattal s bizonyos fájdalomssággal teszi ezt.

Némelyek pedig az ellentéteknek, főként pedig az okosságnak és ostobaságnak azon kibékítő egyesülését értik humor alatt, mikor az illető komikus személy a saját ártatlan kopóságán, öntudatlan együgyűségén, botorságán s elkövetett furfangjain mosolyog.

Jean Paul „az ellentétek vegyüléséből származó azon állapotot” nézi humornak, „a hol a szomorú a nevetséggel összebonyolodva, határozatlan alakokban hever, mert, úgymond, a humor előtt nincs olyan nevetséges, a min egyszermind a bánat és méltóság árnya ne vonulna át, és nincs oly fenséges vagy szomorú, a mi végesege miatt a kicsinységnek vagy nevetségesnek színvonalára alá ne szállana.”

Carrière „a képzelem dialektikájának, a vitatkozó s végre is egy közös alapra és igazságba visszatérő játékának” tartja a humort; mig Laube „csóknak nevezzi, a mit a nevetséges ad a szomorúnak.”

Nó és most már tessék a humor fogalmát ezen definíciókból kiszemelni!

A lehető megértés kedvéért a komikum fogalmára vonatkozó meghatározásokból is ide jegyzünk egy párt. És pedig: Aristoteles szerint a komikum „valamely képtelenség, s mint ilyen a rútnak egyik faja, tehát hiba, a mely azonban sem fájdalmat, sem veszélyt nem okoz, s a mely minden visszássága mellett mégis ártalmatlan s nemcsak reánk, hanem a ki elköveti, arra nézve is, s a szemlélőben sem félelmet, sem rokonszenvet, sem szánalmat nem ébreszthet.” Jean Paul a cselekvények és helyzetek érzékileg szemlélt esztelenségének, Rosenkranz és Eckhardt a tagadás tagadásának tartják; s még csak az kell, hogy valaki paradoxonnak mondja, a mit a szemlélő jóízű kacajja old meg. Gréguss a legérthetőbben definiálja, mert szerén- te a komikum mind az, a mit a magyar ember általában furesaságnak nevez; Névy pedig ezen észrevétellel igyekszik meghatározását adni: „Józan értelem és kedélyállapot mellett oly tárgyak vagy képzetek fölött nevetünk, melyekben valami szembeszökő ellenmondást pillantunk meg (a mi tehát általában „nevetséges”), de olyat, hogy általa se az erkölcsi érdek megsértve, se alanyiságuk bármiképp veszélyeztetve ne legyen”. Mert nevetünk ugyan a különcségek, kópéságok, szelid

ügyetlenségek, ártatlan félreértések, visszásságok s jámbor botorságok fölött: de soha akkor, a mikor az illető tévedés, botlás, félreértés, zavarodás, szóval betegség az illetőnek önhibáján kívül keletkező, a teljes komolyság jellegét hordja magán, mert az ilyenek bennünk is fájdalmat okozván, sértő nevetés helyett részvétre indítanak; az aljasságok fölött pedig nemcsak hogy nem nevetünk, de sőt, mert általuk erkölcsi énnket látjuk megtámadtatva, undorral elfordulunk tőlük.

És most már, Gregussal szólva, szabad a vásár: tessék választani: mi a humor, mi a komikum? A két- tő közötti különbség leginkább abban nyilvánul, hogy mig a humor jórészt alanyi dolog, a mely magában a szemlélőben nyer kifejezést, addig a komikum tisztán tárgyi, mely a humorral szembeállítva, a humor okozójává lesz.

„A humor muzsája a szeretet, s mint ilyen, egész erejé- ve csakis a kereszténységben léphet föl; mert „végtelen szeretet kell ahhoz, hogy a humorista az élet botorságait” magas madártávtól „szemlélve, a káröröm mosolyát, a keserűség fulánkját vagy a Lid- deg megvetést” elrejtse, s hogy aztán „saját gyengeségeire és botorságára eszmélve, a lézavaró ellenmondásokat a jókedv hullá- maiban szétmossa.”

A humorista érzi, „hogy a rózsza töviséből virágozik fel, a ko- porsó új élet bölcsője, a köny fájdalom és kéj között fakad sze- meinkből, s a napfény csak szürke fellegeken építi fel a ragyogó szírványt.”

„Jean Paul gúnyolódik; de midőn egy gyermekkezbe néz, sejtí a könnyeket, a melyek egykor nedvesíteni fogják s letörík a gúny éle.”

„A humorista szemei az egész mindenségre vannak irányoz- va; s ő előtte a legnagyobb ember is kicsinynyé lesz, mert az egy- temhez képest minden törpe; de másrészt szeretve öleli keblére a legkisebbet is, mert elvégre a kicsiny is része a mindenségnek.”

„Az önmagával meghasonlott vagy fásult kedély nem lehet humoros.”

„A bűn minden (tehát humoros) alakjában is bűn, s méltán fordulunk el tőle, midőn azt, mint az erény gyilkosát látjuk.”

„A ki beteg felebarátjait a nevetség drasztikus orvosságával igyekszik gyógyítani: ügyeljen, nehogy gyógyszerében több mérég mint balzsam legyen!”

A humor, a szó eredeti latin értelmében, nedves- séget jelent, a mi az ember testi és lelki összhangza- tos jóllétéhez megkivántatik; később aztán — magya- rázza Bérczy — „a 16. század vége felé, mikor ugyan- is az akkori physiologok az egyén alaphangulatát a vér, epe s más egyéb nedvek arányaiban s egyiknek a má- sik feletti túnyomóságában keresték, a humor szóval eleintén a véralkatot, később pedig a véralkaton alapu- ló hangulatot jelölték meg.” A szó értelmének ilye- tén módosulását először az angoloknál látjuk, a kiktől később (még inkább bővítve) más nemzetek is átvét- ték; s ma már oly széles értelemben van használva, hogy nemcsak a kedély hangulatának, hanem általában egy bizonyos irálymodornak, sajátságos ötleteknek, széptani fogalomnak, sajátságos helyzeteknek, egy bizonyos iro-

dalmi iránynak, valamely emberi természetnek megjelölésére is alkalmazzák.

S éppen azért, mert ilyen széles az értelme, nagyon is elvont és nehéz közérthető meghatározása. De nekünk, magasabb igényekre nem számító soraink keretében, nincs is multhatatlan szükségünk az egészen praecis definícióra.

Annyit már az aesthetikusok sajátnyelvű észrevételeiből is megtudhatunk, hogy a humornak a leglényesebb kelléke az ártalmatlan ellentétesség, a mikor is egy bizonyos személyben, mozzanatban, helyzetben keletkezett ellenmondások, a szemléltre hatást gyakorolván, ennek kedélyében úgy egyenlítődnek ki, hogy az ezen kiegyenlítődés harmoniája folytán a szemléltő hangulata jóleső hullámszásnak, derültségnek indul.

Nó hiszen ez is érthető meghatározás! — fogják mondani azok, kiket nem sikerült törekvésünkkel, a mi már önmagában is humoros, még inkább belevittünk a fogalomzavar hinárijába. De nem tehetünk róla!

Van azonban a mi ősi „ugor-tatár“ nyelvünknek egy szava, a melylyel, de az aesthetikusok tudtán kívül, jobbnak hiányában talán a leginkább fejezhetnők ki a humor közönséges fogalmát, s ez a szó: a „kedélyesség“ s cselekvőleg: „kedélyeskedés“.

Mik a humor szokottabb alakjai?

A naivság. A naivságot Kant a velünk-született, eredeti, természetes őszinteség (öntudatlan) nyilvánulásának, kitörésének tartja a második természetté vált tettetéssel szemben. Közönségesebben szólva: a naivság a romlatlan, őszinte és jámbor embernek azon sajátzerű, kifejezett tulajdonsága, a melylyel az ember eredeti természete, szemben a csinált szabályokkal, igazán és leplezetlenül nyilvánul, s a melyre aztán, éppen ezért, rá is szokták sütni az együgyűség bélyegét. A gyermeki kornak, nem lévén még elég ideje megromlani s tettetővé válni, érzelmeiben és gondolataiban még a teljes természetesség fokán állván, s nem ismervén még a fennálló (emberi) szabályokat: a naivság úgyszólván kizárólagos tulajdonát teszi.

Kimerithetetlen a humornak a naivságban rejlő forrása. Jól esik nevetnünk a természetes együgyűség felett, a melytől első tekintetre a mindennapi szokáshoz s az általánosan elfogadott emberi törvényekhez való alkalmazkodást vártunk, de a melyben ime: „az ártatlan természetet látjuk, a melyet benne nem is sejtítettünk, s a melyet az, a ki felfedezte, felfedezni nem is szándékozott.“ Jól esik örvidenünk, midőn látjuk, hogy az emberrel veleszületett természetesség a második természetté vált tettetéssel szemben magát elárulja s eredetiségét kimutatja. A naivságban egyik gyermekkori édes barátunkat, az őszinte romlatlanságot, ismervén fel, mint régen nem látott testvért, üdvözlünk kell s a viszontlátás feletti örömlünkben mosolygunk, nevetünk. — Valaki egy sokadalmas napon elmegy egyik

ruhasátorba ruhavenni s belekezd a ruhaválogatásba; egy kis gyermek is, ki addig a sátron kívül álldogált, most szintén bemegy a sátorba s az addig csak kívülről nézdegélt gyermekruhák válogatásába ő is belekezd, — nemsokára kiválaszt egy neki tetszetős kabátocskát s azzal oda áll a ruhaválogató ismeretlen bácsi elé, megmutatni, hogy „úgy-e: milyen szép ez a kis kabátocskák? A bácsi szépnek találja, mire a kis fiu csak arra kéri a bácsit, hogy hát vegye meg neki azt a szép kis kabátot, mert az tetszik neki! A bácsit első tekintetre meglepi a kis fiu kérése, de beletekintve a gyermek ártatlan arczába, felismeri a naivságot s iménti meglepetése átalakul a humor mosolyává. — Érezvén a naivság humorának ártatlan kedverítését, valóban nem csodálkozom, hogy a felnöttek között számtalanok vannak kik sovárogyva vágnak vissza a naivság által boldogított gyermeki korbá! . . . De kikaczagni a naivot úgy, hogy az ne csak a naivságnak, hanem magának a naiv személynek is szóljon: nagyon sértő, s mint ilyen, az illatot lehelő virág elleni kegyetlenkedés lenno.

Másik alakja a humornak a tréfa.

A tréfa már nem öntudatlan dolog, hanem szántszándékos, melynek határozott célja a vidám hangulatkeltés, s a mulattatás. Ezt a célt a tréfálódzó ki is fejezi nyiltan; mert „hangja és modora világosan mutatják, hogy a tárgyakat csak azért állítja a nevetségesség világitása elé, hogy könnyen lerázható és kellemes csalódást idézvéen elő, a kedélyeknek bájoló szórakozást szerezzen.“ Tehát a tréfának főjellemevonása a látszatosság és a jóindulat; gúny is fordulhat ugyan elő benne, de ha ez a gúny maróvá lesz, a tréfa megszűnik tréfa maradni. A maró gúny ellen céloz Jeán Paul is, midőn mondja, hogy a tréfa „csalánjainak költői virága nem szúr s leveles szárainak ütését alig érezhetni.“

Hogy mikor, hol, mely körülmények között és kikkel szemben szabad tréfálkoznunk, azt maga az idő, hely, a körülmények és a személyek határozzák meg. Szépen inti a tréfálódzókat Shakspere, hogy „tréfát a haldokló lélek nem ismer;“ s magának a magyar nyelvnek is van egy ide vonatkozó szólása, a mikor is az olyan emberre, a ki a tréfát egyáltalában nem szereti, azt mondja, hogy „az nem ismeri a tréfát.“

Greguss a tréfától igazságot is követel, mert „a legjobb tréfa az, a mely igaz,“ a mely ugyanis pillanatra elrejtetheti ugyan az igazságot, de csak játzsizágból s csak azért, hogy nyomban fel is fedezze azt. Valakinek a tárczáját, mikor a megalkudott árucikket éppen ki akarná fizetni, tréfából kicsenhetjük ugyan a zsebéből; de aztán, ha nyomban nem adjuk vissza, ha aztán e miatt az illető a fizetést nem eszközölheti, sőt ha hozzá még meg is haragszik: tréfánk megszűnik tréfának maradni s igen könnyen lehet lopássá. Ezért mondja a különben tréfaszerető magyar, hogy „ne igen tréfálkozz, mert könnyen sirás lehet a vége.“

Még van egy észrevételünk s ez az, hogy a tréfa únalmassá s nagyon könnyen bosszantóvá lehet az által

is, ha tulságosan űzetik. A kiket léhának s a miket léhaskodásnak szoktunk nevezni, azok éppen ennek köszönhetik nem hizelgő nevüket. — A tréfa csak akkor űditő, ha ritkán fordulva elő, nem nélkülözi a jóindulatot s a komolyság látszatát; mert a mint a költő is mondja: „legyen a tréfa ránk borulva, komoly valónk-nak fátyola!”

Az élcz is egyik alakja a humornak.

Hogy mi az élcz, arra nézve kár volna a Névy meghatározása helyett mást csinálnunk. Az élcz a képzelemnek azon játéka, a mely „a dolgok valódi vagy látszólagos rendjét összezavarva, az összetartozó vagy összeillő képzeteket szétválasztva, az ellenkezőket tár-sítja: s a csekély dologból nagyot, a fontosból kicsinyest csinál, — majd a szók mellékjelentésével űz játékokot, finom czélzást; s mindezt rögtön, csattanósan, szikrázva, mitől hatása is függ.” — Élcz és tréfa közel járnak egymáshoz; a különbség egyebek között job-bára csak az közöttük, hogy a míg a tréfa csak az ár-tatlan jókedvet s mulattatást czélozza s ennek megfele-lően maga is csak a jámborság jellegét hordja ma-gán, addig az élcz a csipéstől sem retten vissza, miért is, a mint a magyar találóan mondja, „az élcznek éle” van, a mely a gúny fulánkjával sebez. — Az „élcz”-et igen sokan össze szokták tévesztetni és egy értelemben szokták használni a „humor”-ral; holott, a mint már az eddigiekből is kivehető, nagy a különbség közöttük: az élcz csak eszköze, fegyvere a humornak.

Az élczzel mindenestre óvatosan kell élnünk, nehogy a czélzott derű helyett nem várt borút idézzünk elő!

A gúny (ironia) szintén lehet alakja is, forrása is a humornak. És talán igen is nagy mértékben! — Gúny alatt rendszeren a kifejezés azon módját értjük, melylyel az illető éppen ellenkezőjét szándékszik mon-dani annak, a mit valósággal mond; és rendszeren czél-zás alakjában jelentkezik, a mit a beszéd tárgya, a gú-nyolódó tagjártatása, mozdulata, arczjátéka s a gúnyo-lódás hangja árul el.

De a gúnynak, hogy valóban mivelt és élvezhető humort keltsen, soha sem szabad a mindennapi értelemben vett személyeskedés alacsony fokára s a közönséges kifigurázásig sülyednie; mert ekkor határozottan az illemtelenség és erkölcsi rossz kategóriájába esik, s mint ilyen, a derűtség és javítás helyett alapos boszan-kodást és visszaütést szül, — ez pedig nem czélja a humornak. Azt, a mi valakinek saját hibájából eredő fonákságát teszi, csak kevéssé személyeskedő korlá-tok között, igenis szabad kigúnyolnunk, hogy ez által az illetőt saját hibájának tudatára juttatván, őt a meg-javítás útjára tereljük, — és ilyen esetben szabad él-

czelnünk és nevetnünk; de akkor, a mikor a kigúnyol-ni szándékozott hibának az illető sem nem tulajdonosa, sem nem okozója: gúnyolódni és nevetni nemcsak hogy nem szabad, de határozottan erkölcsi bűn, melynél a gúny szikrája visszapattan s a miveletlen gúnyolódó és nevető arczát piritja meg.

A gúny vad humora, egészen le a csömörletes trá-gárságig, különösen a népnél van kifejlődve s nagy ha-hoták között kultiválva. Nemcsak a rosszaságok és fo-nákságok, hanem még a tiszteletreméltó szép, jó és igaz miveletlen bántalmazásai fölött is gúnykaczajban tör ki; s a hol a nemes kedély részvevőleg csak szánakozni tud, ott igen gyakran gúnyos hahótára fakad a rossz-lelkűség. Pedig „a ki beteg felebarátjait a nevetség drasztikus orvosságával igyekszik gyógyítani”: ügyeljen, nehogy gyógyszerében több méreg, mint balzsam legyen.

Sokrates oly nemes szeretettel űzte a gúnyt, hogy Carriére az ironia szelid faját róla éppen sokratesinek nevezi; jelzésül annak, hogy az iskolában a gúnyból mennyit és mily célra használva engedhetni meg, a sokratesi gúnyt nevezhetnők „iskolai gúny”-nak is. A mint Plató dialogjaiból kivehetjük, Sokrates „mindig türelemmel és gyöngédséggel polemizál”, s a saját ér-telmi fensőbbségét elrejtve, mindig tanítványának, ellen-felének látszik igazat adni, (gúny) de egészen észrevét-lenül oda vezeti az illetőt, hogy ez, mintegy megszé-gyenülve (gúny), maga látja be álláspontjának tartha-tatlanságát. „E modor ritka embernek, csak azon jólel-kű, naiv természeteknek van adva, kik saját értéküket feledve, szeretettel ölelik keblökre a gyengébbeket is.” Tehát Sokrates nemcsak egyebekben, hanem a gúnyo-lás fegyverének kezelésében is példányképünk, a kit követnünk kell.

A sarkasmusról és persiflage-ról, szemben a gyöngye gyermekekkel, nem is beszélünk.

Okozhatják a humoros hatást továbbá az embe-reknek mindazon cselekedetei, különbségei, helyzetei, ficzomodásai s félreértésekből származó összeütközései, a miket a magyar ember általában furcsaságok-nak nevez. Igenis, ezeket kinevethetjük s tehetjük hu-mor tárgyává; de nevetésünk a javító jóindulat és ne a rosszlelkű káröröm nevetése legyen.

A nevetés a nevető ember lelkének próbaköve, mondja Diderot. Való, igaz! Mert — Gregussal tartva — ha valaki olyan fonákság, furcsaság felett nevet, a mely egészen közönséges és mindennapi: nem győződünk-e meg, hogy maga az illető is egészen közönséges és mindennapi? Nem rossz szívre mutat-e, midőn olyas va-lamin nevetünk, a mi inkább szánakozásunkat, rész-vétünket érdemelné meg? Ha valaki az aljas és pizs-kos dolog felett jóízűen nevet: nem árulja-e el izléste-

Melléklet a „Család és Iskola“ 11-ik számához.

lenségét s bekövetkezhető aljasságát? . . . Az egyik ember vad hahotára fakad, a másikat görcsök kezdik kinézni, némelyik meg az oldalát és hasát ráfeszített karral abroncsozza meg az elrepedés ellen, a harmadik csak mosolyogni tud, a másik a jóakaró szánakozás látszatával csinálja a nevetést, míg némelyik a mások által egészen nevetségesnek talált dolgokkal szemben is egészen közönyös és hideg marad . . . „Nem lehet-e ilyenkor — kérde ugyancsak a Greguss — a legmélyebb pillantásokat vetni az emberek lelkébe.

(Vége köv.)

Boga Károly.

S Z E M L E.

Skocia.

A tanulók túlterhelése. Mint a testi öltözetnek, úgy a mint látszik, a lelki felöltöztetésnek is meg van divatja. És az utóbbi épen most van napirenden. Mintha elfelejtettük volna a költő híres ígését: „jót és jól“, ma minden áron „sokat és sokat“ akarunk. Egy kis irodalma van már a túlterhelés kérdésének, és annál valamivel nagyobb a tanítási rendszeré. Az utóbbival másnak tán nincs annyi baja, mint nekünk, kik csak most nem rég kezdtünk meg mindent, s mégis szeretnénk együtt tartani a nagyobbakkal. Ezt mellőzván, mutatványul feljegyzünk egy néhány dolgot a túlterhelésről az aberdeeni (Skocia) gyűlésen elmondottakból.

Dr. Farquharson, egy megöszült gyakorlati orvos felolvasásában figyelembe ajánlja a főleg Angliában létező ama különbséget, a mely egyik intézetet a másiktól elválasztja. Némelyikben a kényelemnek és kedvezménynek árja ömleszteti el a tanulót, míg más helyen az éhség és nyomorral küzd. Ez nagy különbséget tesz a tanulási eredményben is. Mindkettőt egyaránt érinti azonban ama szabályrendelet, a mely megköveteli, hogy ennyit meg ennyit bizonyos idő alatt tanuljanak meg. A gyermek elhagyja szabadságát, szokjék itt disciplinálkkoz, rendszeresen semmit sem dolgoztattak vele, mert látták, hogy gyenge volt, itt dolgozzék naponta 6—7 órát nagy figyelemmel és pontossággal. A szegény gyermek otthon csak élt, úgy a hogy — legalább jó levegőt bőven kapott — itt sem étele, sem levegője nincsen. Ha nem tudjuk mindeniket eltartani kenyérrel — legalább azt ajánlja a doctor — ne engedjük meg, hogy azelőtt dolgozoz fogjon, míg egy pár falás kenyeret legalább nem ett és erre tanítsuk meg szülőit is. Nem lehetne-e — kérde a doctor, — hogy az olyan tárggyal ne kinezünk, a mit teljességgel nem szeret? (Erre megjegyezzük, hogy igenis megvitandó kérdésnek tartjuk, mielőtt a gyermeknek jogává tennők.) Nem lehetne-e a felügyelő (vizsgáló) ur kissé szelidebb tekintetű, mikor közikbe lép, hogy ne tartsa őket éjjel-nappal remegésben megjelenése miatt. És végül ajánlja, hogy a tantermek alkalmassága, az egészségi és beteg-

ségi állapotok megvizsgálása végett lenne a falusi iskoláknak is rendes látogató orvosa, a mi igazán figyelembe veendő ajánlat, kivált ha a túlterhelés és más egészségbeli hátrányoknak tulajdonított emez adatokat figyelembe vesszük:

Skocia nagyobb városaiban az 5—20 éves tanulók között 1859—1868 átlagát 1872—1881 évvel arányosítva, úgy találta, hogy az utóbbi alatt, midőn az új törvények voltak életben, sokkal több halt meg, mint az előbbi alatt. A csupán agy betegségeket minden többi betegséggel összevetve, úgy találta, hogy 1859—1868 5.80%-ról 1872—1881 alatt 7.70%-ra vagyis 2%-al emelkedett és Aberdeen városában külön 9.250%-ra rugott. Mindenféle betegségeket együtt véve 12% volt.

A 25. egyetemes német tanítógyűlés.

A 25. egyetemes német tanítógyűlés az idén Brémában tartatott május 15—17. Részt vett körülbelül 1600 tanító s tanítónő Németország s Ausztria különböző részéből. A gyűlést a város nevében a polgármester Gildemeister üdvözölte, a ki üdvözlő beszédében kifejtette, hogy az állam kötelessége nemcsak rokonérzést tanusítani a tanítók iránt, hanem egyszersmind szabadságukat biztosítani. A tanácskozások főtárgya a túlterhelés kérdése volt, de a vélemények nagyon szétágaztak s határozatokat nem hoztak. Az egészségügyről a népiskolában előadást tartott dr. Scholcz, a brémai kórház igazgatója. Kifejti, hogy valamely nép kulturális állapotának foka egészségügyi intézkedéseinek és ismereteinek mérhető meg. Azért szükséges, hogy az egészségügy a népiskolában is tanítassék. Jobb egészségi állapotok meg fogják szüntetni a túlterhelésre vonatkozó panaszokat is, mert korunk bélyege s jellege az idegesség, ez az öröklődő baj, mely most már a kora ifjúságban mutatkozik s az agyvelő elfáradását idézi elő. Ezekből a körökből származnak a túlterhelésről szóló panaszok, de meg azokból a körökből is, melyek irigylik az iskola nagy befolyását s politikai meg egyházi reakció szolgálatába akarják szerződötetni. Tanítandó az iskolában a víz és levegő egészségügyi fontossága, a szellőztetés szükségessége, a ragadós betegségek oka, a lélekzés tana, bőr ápolása, táplálkozás stb. Meg kell tanítani a gyermekeket arra, hogy az ember értékét nemcsak belseje, hanem külseje, testének állapota is meghatározza. Dittes, kit kitörő lelkesedéssel fogadtak, a mai pedagogiáról szólott. Azt mondotta, hogy kétféle irány uralkodik a pedagogiában, az autonom, mely a szabad kutatásból ered, s az autoritási, mely nem ismer függetlenséget, csak parancsszóra indul. A pedagogiát most a theologia szolgálatába akarják szorítani. Részletesen fejtegeti a pedagogia s iskolai adminisztráció terén mutatkozó reakciót, végre buzdítja a hallgatókat, hogy azért ne csüggedjenek: az állapotok Németországban már rosszabbak is voltak, s nincs azaz emberi hatalom, mely az emberi haladást huzamos időn át föl bírná tartóztatni.

Angliából.

A társadalmi gazdaságtan az angol elemi iskoláknak valószínűleg nem sokára rendes tárgya fog lenni.

Ha a felsőbb osztályoknak szükség államgazdaságtant (political economy) tanulni, s ha ezt már a Mill-ek és mások segítségével oly tökélyre vitték, akkor ezentul nem nélkülözhetik ezt a tudományt sem, a mely megtanítja arra, hogy miből áll a környezete, milyen viszonyban áll azzal, s milyen magaviselet van összhangban a saját és embertársai szervezetével, mindnyájan ugyanannak a társadalomnak lévén tagjai. "Politikai economia alatt, Mill szerint a „vagyontermészetének, a producálás és felhasználás törvényeinek megvizsgálása értetvén, a társadalmi economia még azt teszi hozzá, hogy mivel a vagyont az emberi jóllétnek egyik lényeges része s mivel vagyont, szorgalom, ügyesség, tudomány és gazdálkodással szerezhető meg — minden embernek a társadalom és önmaga iránti kötelessége, hogy dolgozzék, tanuljon és gyűjtsön. A társadalmi gazdaságtan feladata tehát, hogy tanítsa meg az egyént becsületességre, pontosságra és hűségre, mint lényeges társadalmi kötelességekre.

Angliában és Walesben a nevelésügyi statisztika szerint 1862. óta rendkívüli haladás volt az elemi oktatás terén. 1862-ben tanult 1.264,146: a rendes iskoláta járók átlaga volt 799,158. 1872-ben 2.295,894-re, a rendes feljárók átlaga 1.336,158. 1882-ben már 4,538,329 és a rendes feljárók átlaga 3.015,151. Egy tanuló átlag került: 1862-ben 19 shilling 10 pencebe (mintegy 10 frt); 1872-ben egy font 7 sh. és 5 pence (m. e. 14 ft.) és 1882-ben egy font, 16 sh. 8 $\frac{1}{2}$ pence (m. e. 19 ft.). Az iskolai költségek fedezésére aláírásokból begyűlt 1862-ben 2,541,640 forint és 1882-ben 7,248,460 frt. Az utolsó összeg jöllehet felette szép, de ez 1877 óta folytonosan apadt, mivel ahhoz 7,862,450 frtot tett. Az iskolai díjakból a bevétel is folyton emelkedett s 1882-ben 15,859,280 frtot tett. Figyelmet érdemel az is, hogy a kormány a múlt évben 23,933,940 frtot fordított iskolai célokra.

IRODALOM.

Magyar diszitési motivumok a székelyföldön.

A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium által magyar motivumok gyűjtésével megbízott Huszka József rajztanár 1883. évi jelentése.

Legújabbban úgy a fővárosban, mint a vidéken néhány szakférfiu egy életrevaló eszme megtestesítésén fáradozik. tudniillik a magyar nemzeti diszítés stíljának felelevenítésén és megállapításán. E mozgalomnak az első lökést a vallás- és közoktatásügyi miniszterium által diszes színyomatokban kiadott: „A magyar házi-ipar diszitményei“ című gyönyörű mű adta meg, melyben Magyarország különböző vidékein készített régibb és újabb szövészeti és himzési motivumok fel vannak mutatva, mint a magyarok és más nemzetiségűek által készített házi-ipari diszitmények. Az újabb mozgalom e házi-ipari magyar motivumok felhasználásán kívül, feladatává tűzte ki az ipar és műipar terén eddigelé felkutatott és ezután felkutatandó — kizárólag magyar nemzeti

irányu — motivumokról vett hű rajzokból egy nagy diszitési gyűjtemény összeállítását. E nagy fáradsággal és költséggel járó feladat sikeresebb megoldása tekintetéből a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszterium évenként egy bizonyos összeggel segélyezi mindazokat a szakembereket, a kik a magyar diszitési motivumok gyűjtésével ezen ügy szolgálatába szegődnek. Ezen ügybuzgó gyűjtők egyik szakavatott vidéki tagja Huszka József sepsi-szentgyörgyi rajztanár, ki — mint látjuk, tanári hivatása mellett, a közizlés terjesztését is kötelességei közé számítja — a múlt év nyarán miniszteri megbízásból majdnem az egész Székelyföldet beutazván; tizennyolcz táblán 150 magyar diszitési motivum színezett rajzát nyújtotta be a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszteriumhoz, ehhez csatolt jelentése a fennebbi czim alatt megjelent csinos ábrákkal ellátott művecske. Huszka József rajztanár műtörténelmi képzettséggel fejtegeti az általa felkutatott és legnagyobb részben lerajzolt magyar diszitési idomokat. Érdekes művét olvasóink szives figyelmébe ajánljuk.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

— Jelentés a kolozsmegyei tanító-testület könyvbíráló bizottságának 2 évi működéséről. Tanító-testületünk az 1881—82-ik tanévvel egy új 3 évi cyklussát kezdvén meg, a központi könyvbíráló bizottság is újra alakult. Elnöke Kozma Józsefne tanítónő-képezdei rendes tanárnő lett, ki a bizottság működésének irányát kijelölendő azon eszmével lépett fel, hogy a kolozsmegyei tankerülethez tartozó tanítók iskoláiban használatban levő tan- és vezérkönyvek, rajzminták, szemléltető képek s több effélék vétessenek első sorban bírálat avagy ismertetés alá, hogy e bírálatok alapján, főleg a vidéki kartársaknak, az iskoláikban használandó tankönyvekre nézve tájékoztatást nyújtson. Bizottságunk a legnagyobb készséggel tevő magáévá az elnök czélszerű indítványát, — mely fontos szolgálatot tesz népiskoláinknak, a népiskolai tankönyv-irodalomnak s mondhatni a tankönyv-íróknak is. — Elnök az eszme megvalósítására mindjárt megtette a szükséges intézkedéseket, a vidéki köri elnökök útján beszerzé az egyes iskolákban használt tan- és vezérkönyvek címjegyzékét, bizottságunk meg a munkához látott. A szükséges könyveket nagy részben a bizottsági tagok adták át használatra s részben könyvtárunknak is ajándékozták, s a melyek ez uton megszerezhetők nem voltak az egylet költségén megvásároltattak s használatuk után az egylet könyvtárába helyeztettek.

A tankerületünkben ez idő szerint használatban levő tankönyvek közül szakok szerint csoportosítva, a bizottság, részrehajlatlan bírálat alapján, az alább közlendőket ajánlja Bizottságunk a 2 év alatt megbírált összesen 37 művet, és pedig: a földrajziak közül: Fűrér Ignác, Gáspár János, Kelecsényi Rezső, Pánczél Ferencz, Herczeg Sándor, Rákóczi Lajos, Ballagi Károly, Erdődi János, Dr. Emericzi Géza földrajzait, Jánosi Ferencz föld- és természetrajzát, Dr. Emericzi Géza és Kárpáthi Endre együttesen

irt vezérkönyvét a földrajz tanításához, mely 11 közül főképp ajánlatik: Dr. Emericzi Géza és Kárpáthi Endre vezérkönyve, Erdődi János és Dr. Emericzi Géza földrajza.

A természetrajziak közül: Führer Ignác, Pánczél Ferencz, Búza János (bírálatát lásd a „Család és Iskola“ 1882-ik évi 5 számában) Kriesch János, Dr. Emericzi Géza és Somogyi Géza együttesen írott tankönyveit és Gönczi Pál által irodalmunkba átültetett: „A mezei gazdaságra nézve hasznos és kártékony állatok“ című természetrajzi táblákat, melyek közül ajánlatik a 3 utóbbi, Kriesch természetrajza mint vezérkönyv a tanító kezébe, melyből csak a legszükségesebbeket tárgyalja a tanító, alkalmazkodva a környék természetrajzi, ipari és kereskedelmi viszonyaihoz.

A természettaniak közül: Crüger—Dekány Rafael Crüger-Orbán József és ehhez a vezérkönyvet, Lévi Alvarez Deák Farkas termrajzait és Dr. Emericzi Géza természet-és vegytanát. Ajánlatnak Orbán és Dekány művei.

A történelmiek közül: Ballagi Károly és Nagy László együttesen írott, Mayer Miksa, Orbán József hazai történelmeit; Orbán József egyetemes történelmét a vezérkönyvvel együtt, melyek közül Mayer Miksa és Orbán művei ajánlatnak mint legjobbak, mely utóbbira a bírálat közöltetett e lap folyó évi 5. 6. 7. 8. számaiban.

A szám- és mértaniak közül: Dr. Emericzi Géza és Kárpáthi Endre számtani vezérkönyvét a hozzá tartozó 6 példatárral, Mayer Miksa alak és mértanát, Emericzi — Kárpáthi mértanát. Ajánlatnak Emericzi — Kárpáthi számtanításhoz írt vezérkönyve (bírálata lapunk az évi 3. számában) és Mayer M. alak-mértana.

A rajzitanításhoz írottak közül: Maszák H. vezérkönyve és rajzmintái, Szabó Endre és Toth Tamás együttesen szerkeztett rajzmintái. Mindkét mű ajánlatik; az első főleg a népiskolák felsőbb osztályainak használatára kiválóan alkalmas, az utóbbi Fröbel rendszere szerint készített hálózatos minták inkább csak a népiskola alsóbb osztályai számára.

Még megbíráltattak: „Leányaink és jövőjük“ Weisz Károlytól. Bírálata e lap 1882. évi 1-ső számában. — „Népiskolai Olvasókönyv“ a III. osztályos leánygyermek számára. Irta Vass Mátyás. Erdődi „Neveléstan-“ának II. része, melyre a bírálat megjelent e lap 1882. évi 4. számában. Gergely Lajos Magyar-Nyelvtana és a „Népiskolák Könyve“ Márki és Zimmermanntól.

A felsorolt művek legújabb kiadásai vétettek bírálás avagy ösmertetés alá.

A bizottság meghagyásából közli:

Staudner Gyula,
bizottsági jegyző

Bánffy-Hunyad, 1883. máj. 27.

A kolozsmegyei tanító-egylet bánffy-hunyadi köre a jelen tanévben III. rendes gyűlését tegnap tartá meg, itt, az állami iskolák helyiségében.

Ravasz Györgynek most is szép és tartalmas elnöki megnyitója s a jegyzőkönyvnek hitelesítése után Boga

Károly tartotta meg felolvasását „A humor joga és határa az iskolában“*) czim alatt, melynek kapcsán a felolvasó által felállított vitatételekre a gyűlés a következő feleleteket adta:

A humornak az iskolában való joga kétségtelen, de csak annyiban, a mennyiben az ellankadt figyelmet felfrisíti s a minden munka által feltételezett jókedvet eszközli s a tárgyat és előadást érdekessé teszi; a humor az iskolában csak azon határok között engedhető meg, a miket az illem, szelidség, erkölcs, a gyermek önérzete, a tanító tekintélye s az iskolai élet komolyságának alapja jelölnek ki; a gúnyból általában a „sokratesi“ alkalmazandó.

Czuczsa János a tanító-egyletek feladatáról s működési köréről olvasott fel — fejtegetvén, hogy a tanító egyleteknek nem a méhézeti, orvosi, ipari, kereskedelmi stb. kérdésekkel kell — mint némelyek minduntalan teszik — foglalkoznia, hanem a közvetlenül iskolai szükségleteket képező ama módszertani és nevelési feladatokkal, a mik a tanítót tanítóvá első sorban teszik, s a mik ennek daczára még mindig megfejtetlenül kérdőjeleskednek.

Aztán Ravasz György terjesztette elő vitatételeit az iszákosság meggátlásának a népnél annyira szükségessé vált eszközölhetése köréből. A vita magját ezekben vélem kifejezhetőnek: A tanító az iskolában csakis a többi tantárgyakkal (egészségtan, természetrajz, olvasókönyv stb.) kapcsolatban hathat az iszákosság megakadályozására, meggyőzőleg felvilágosítván a növendékeket, hogy az iszákosság előli a testet, sirba temeti az erkölcsöt, koldussá teszi a családot s a közmegevetés szegényteljes tárgyává az iszákost, és mindezt megható példákban is (Olvasókönyv!!), de mindig kerülve a személyes és sérthető czélzást! A rendes és ismétlő iskolán kívül a felnőttek között is törekedjék ebben az irányban, de csak, a mennyiben az alkalom (egy felmerült példával vagy beszélgetés, társalgás közben) megengedheti: nehogy tulságba víve a dolgot, magát az iszákosok bosszúja, ellenszenve tárgyává tegye. Az olvasó-körök, népkönyvtárak, dalárdák, torna- és játékhelyek szervezését, a hol csak lehet, felette üdvösnek és hatásosnak tartja, mert nem lehet nagyobb ellenszere az iszákosságnak, mintha a pálinkaszerető emberek szórakoztató és tanulságos összejövetelekben elvonatnak a korcsmától. A nép előtt tartandó felolvasásokat, értekezéseket a jelen körülmények között nem tartja célravezetőnek. Ellenmondást lát abban és pedig nagyot, hogy a míg egyfelől a társadalom az iszákosság megakadályozására törekszik, addig másfelől megengedi, sőt elősegíti a korcsmák szaporodását s a szeszgyárak mentől gyakoribb felállítását. A gyűlés jegyzőkönyvi köszönetet szavazott felolvasóknak.

Bács György az elemi fiu-iskola V. osztályában, a fénytán köréből sikerült tanítást tartott, kísérletekkel kapcsolatban.

A jövő gyűlés helyéül Bánffy-Hunyad, idejéül deczember hava tüzetett ki; felolvas Pál Károly, vitatételeket

*) Utalunk lapunk mai tárcájára.

terjeszt elő Czuczsa János, nyilvános tanításokat tartanak Gaal Irén és Koleszár Lajos.

Hogy a tagok gyakori és ok nélküli elmaradásának járványossá lett betegségét orvosolja, a kör elhatározta, hogy jövőben orvosi bizonyítvány felmutatását fogja kívánni a betegséggel (!) elmaradó tagoktól. Helyesen! és nemcsak nálunk, de még (oh de hány!) környékén is volna ez a maga helyén.

(bly.)

VEGYESEK.

— **Programm.** A kolozsmegyei tanítótestületnek 1883 június hó 2-án Kolozsvárt a polgári iskola helyiségében d. e. 9 órákor tartandó rendkívüli közgyűlésének tárgysorozata 1. Elnöki megnyitó. 2. A miniszteri leirat felolvasása. 3. Az országos tanítógyűlés szervezetének a képviselők választására vonatkozó pontjainak felolvasása. 4. Szavazatszedő bizottság kiküldése és az országos tanítógyűlésre küldendő két képviselő megválasztása. 5. Az „Eötvös-alap-“nak az országos tanítógyűlés ügyköribe való átadásának kérdése. Előadó Fazakas József kép. tanár. 6. A kolozsmegyei tanító-testület által az országos tanító-gyűlésen tárgyalásra ajánlott tételek megvitatása és pedig: a) „Mit tehet a tanító és az iskola a népnél elterjedt iszákosságnak, különösen a mértéktelen pálinkaivásnak megállítására?“ Előadó Paal Ferencz kép. igazgató. b) „A népiskolai és ifjúsági játékok“ Előadó Kozma József kép. igazgató. 7. Indítványok tárgyalása. *Benedek József elnök, Nagy Kálmán titkár.*

— **A II-ik orsz. tanító-gyűlésre** a szervezet értelmében a felső nép- és polgári iskolák 5 képviselőt küldenek. Ezek megválasztására nézve a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr akként intézkedett, hogy a polgári iskolák 3 képviselőjének megválasztását az orsz. polg. isk. tanogyesületre bízta; a felső népiskolák tanítói nem alkotván egy ily szervezett testületet, ezek 2 képviselőjének megválasztását ez alkalommal az erdélyrészi felső népiskolák tanítóira bízta. Az erdélyrészi felső népiskolák egymástól meglehetősen távol fekvésén, ezek tanítói nem gyűlhetnek össze a választásra s így valószínűleg zárt levelek útján eszközlik a választást. Jó lenne, ha a kijelölt 7 felső népiskolai tanítói levélváltás útján, a megválasztandók személyére nézve némileg megállapodásra jutnának, mi a választás eredménye érdekében is kívánatos.

— **Tek. Váradai Károly urat,** kolozsmegye kir. tanfelügyelőjét, a közoktatásügyi miniszter úgy a II. orsz. tanító-gyűlésre, valamint az ezt megelőzőleg tartandó előkészítő bizottsági gyűlésre is meghívta.

— **Az erdélyi szászok középiskolai értekezlete** közelebről megállapította a magyarnyelv oktatásának teteleit. Az algymnasium és alrealiskola tananyagául felvettették a hangtan, alaktan, a mondattan főbb részei, fordítás magyarból és magyarra, a nyelv szóbeli használata, szórítkozáva a közönséges társalgási nyelvre. A főgymnasium és főrealiskola anyaga: a nyelv grammatikai ismertetése, lehetőleg szabatos leírások és megbeszélések, a magyarirodalomtörténet ismertetése. A felsőbb osztályokban hetenként 3

óra állapított meg.

— **A fővárosi III-ik kerületi tanítói kör** a f. é. nagy szünet elején Erdély hunyadmegyei részébe kirándulást rendez.

— **Az iskolai takarékpénztárak ellenőrzése.** Az országos magyar gazdasági egyesület az iskolai takarékpénztárak ellenőrzése végett a következő határozatot hozta: 1. Az iskolai takarékpénztárt kezelő tanítók kötelesek az illető község egyik tekintélyesebb polgárát (orvost, bírót stb.) felkérni, hogy ez mint ellenőr, a takarékpénztár kezelője által vezetett számadásokat időnként felülvizsgálja és ezen felülvizsgálatot aláírásával bizonyítsa. 2. Az orsz. m. gazd. egyesület évi kimutatásában, valamint a tanítók jutalmazására évenként rendezett sorshuzásokon résztvevő tanítók névsorának megállapításánál csakis oly jelentéseket vesz figyelembe az isk. takarékpénztárt kezelő tanítóktól, mely jelentések az illető közs. iskolaszék, avagy községi lelkes, vagy végre a községi előljáróságok által láttamozva lettek.

Stettinben az isk. előljáróság megrendelte a tanítóknak; hogy havonként legalább egyszer játékokkal összekötött kirándulásokat rendezzenek tanítványaikkal. E rendelet úgy egészségügyi, valamint paedagogiai szempontból indokolt.

— **Néptanító és levélhordó.** Egy porosz lap párhuzamot van a poroszországi falusi tanítók és a levélhordók helyzete között. Az eredmény a következő: a levélhordónak 30 évi szolgálat után 900 márka fizetése van, mely a további szolgálat után még emelkedik, míg a tanítónak 750 márka és 150 mk. szállásbér s faátalány czimen, s e fizetés nem fokozódik. Ugyancsak 30 évi szolgálat után egy levélhordó 450 mk. míg a tanító csak 320 márka nyugdíjra számíthat.

— **Lissabonban** közelebről, jótékony egyesület alakult, melynek célja a nép körében az elemi ismereteket lehetőleg terjeszteni. Az egyesület képesített tanítókat küld az egyes vidékekre a kik három havi tanfolyam alatt tanítják az írást, olvasást és számolást, Joao de Deus híres portugall költő és paedagogus módszerét alkalmazva. Ez intézkedésre nagy szükség volt, mert míg pld. Schweizban 1000 ember közül alig akad egy irni olvasni nem tudó, addig Portugalliában 1000 között 825 ilyenre akadunk.

— **Rio de Janeiróban** f. é. június 1-én paed. congressus tartatik, mely nemzetközi tanszerkiállítással lesz egybekapcsolva.

Nyilvános nyugtatványok.

Lapunk árában a folyó 1883-ik évre a 3 forintot kifizették: Állami iskola, Várfalva. Állami felső népiskola, Hosszufalu. Mélt. Paal Sándor ur Kolozsvár. Állami iskola, Görgény-Szentimre. Állami iskola, Mező-Bánd. Szekeres Elek, M.-Vásárhely. Zöld József, Gyalu.

1883-ik év I-ső felére 1 frt. 50 krajczárjával. Szolnok-Dobokamegyei tanítótestület láposi, bethleni és deési fiókkörei. Schmotzer Lajos, Tövis. Kolozsvári Albert, Salamon Klára és Békési Lila, Kolozsvár. Druhora Gábor, Sztrigy-Szentgyörgy.

Kolozsvárt, 1883. máj. 28.

Dézi László,
pénztáros.